

INSTYTUT FILOZOFII
Uniwersytetu Ignatianum w Krakowie

ZAGADNIENIA NA EGZAMIN LICENCJACKI Z FILOZOFII (*ex universa*)

rok akademicki 2023/24

I. Metafizyka

Zagadnienie 1: Metafizyka jako „filozofia pierwsza”. Metafizyka a ontologia. Typy współczesnej metafizyki-

Literatura:

- W. Stróżewski, *Ontologia* (rozdział I), Kraków 2004.
B. Paż, *Ontologia versus metafizyka? Geneza, rozwój i różne postaci nowożytnej teorii bytu*, „Filo–Sofija” 4 (2011), s. 817-847.
T. Szubka, *Główne typy metafizyki analitycznej*, „Filo–Sofija” 4 (2011), s. 849-864.
J. Migasiński, *W stronę metafizyki. Nowe tendencje metafizyczne w filozofii francuskiej połowy XX wieku*, rozdz. 1-5, Wrocław 1997.

Zagadnienie 2: Teorie bytu u: Arystotelesa, św. Tomasza z Akwinu, Leibniza, Heideggera, Sartre’a.

Literatura:

- Arystoteles, *Metafizyka*, Warszawa 1983.
Św. Tomasz z Akwinu, *Byt i istota*, Lublin 1994.
G.W. Leibniz, *Monadologia*, Toruń 1991.
M. Heidegger, *Bycie i czas*, rozdz. 1, Warszawa 2004
J.P. Sartre, *Byt i nicność: Wprowadzenie pt. W poszukiwaniu bytu*, Kraków 2007.

Zagadnienie 3: Absolut i byt względny. Podstawowe kryteria różnicy: konieczność – niekonieczność, wieczność – czasowość, nieskończoność – skończoność.

Literatura:

- E. Gilson, *Bóg i filozofia*, Warszawa 1982.
E. Morawiec, *Podstawowe zagadnienia metafizyki klasycznej*, Warszawa 1998.
A. B. Stępień, *Wprowadzenie do metafizyki*, Kraków 1964.

Zagadnienie 4: Złożenia bytu i transcendentalne własności bytu.

Literatura:

- M. A. Krapiec, *Metafizyka*, Lublin 2004.
W. Stróżewski, *Istnienie i wartość*, Kraków 1981.
A. B. Stępień, *Wprowadzenie do metafizyki*, Kraków 1968.

II. Epistemologia

Zagadnienie 5: Metodologiczna charakterystyka epistemologii.

Literatura:

J. Woleński, *Metateoretyczne problemy epistemologii* :

<https://www.diametros.iphils.uj.edu.pl/serwis/pdf/diam6wolenski.pdf?id=8197>

J. Dębowski, *W stronę autonomicznej teorii poznania*, :

<https://www.diametros.iphils.uj.edu.pl/serwis/pdf/diam6f2debowski.pdf>

S. Judycki, *O dzisiejszym stanie epistemologii*:

http://www.kul.pl/files/108/O_dzisiejszym_stanie_epis.pdf

U. Żegleń, *Epistemologia a kognitywistyka*. w: *Przewodnik po epistemologii*, red., Renata Ziemińska, Kraków, Wydawnictwo WAM : 2013, s. . 457-493

Zagadnienie 6: Poznanie; rodzaje poznania, rodzaje świadomości, samowiedza, źródła wiedzy.

Literatura:

A.B. Stępień, *Rodzaje poznania bezpośredniego*: http://dlibra.kul.pl/Content/24256/V-3594_19_01-06.pdf

K. Ajdukiewicz, *Zagadnienia i kierunki filozofii* (kilka wydań) Rozdział o źródłach poznania

J. Dębowski, *O naturze świadomości. Samoświadomość - jej główne odmiany i funkcje*, pdf (wersja online)

M. Walczak, *Natura wiedzy. Charakterystyka z odniesieniem do epistemologii anglosaskiej*, w: S. Janeczek (red.), *Epistemologia*, seria: *Dydaktyka filozofii*, Lublin 2014.

Zagadnienie 7: Współczesne teorie prawdy; pojęcie prawdy w koncepcjach nauki.

Literatura:

J. Woleński, *Teorie prawdy w XX wieku*, [w:] tenże, *Epistemologia*, Warszawa 2005, s. 100-141.

S. Judycki, *Prawda i kryterium prawdy: korespondencja, koherencja, praktyka*, „Kwartalnik Filozoficzny” 27 (1999), z. 4, s. 23-45.

S. Judycki, *O klasycznym pojęciu prawdy*, „Roczniki Filozoficzne” 49 (2001), z. 1, s. 25-62.

A. Jonkisz, *Pojęcie prawdy w koncepcjach teorii naukowych*, w: *Postacie prawdy 3*, red. A. Jonkisz, Katowice 1999, s. 65-76.

III. Metodologia nauk i filozofia nauki

Zagadnienie 8: Język: pojęcie i rodzaje; kategorie, funkcje i wadliwość wyrażen; języki dyscyplin naukowych

Literatura:

Z. Hajduk, *Ogólna metodologia nauk*. Redakcja Wydawnictw KUL, Lublin 2000, s. 9-53, 63-65.

J. Jadacki, *Spór o granice języka. Elementy semiotyki logicznej i metodologii*. Wydawnictwo Naukowe Semper, Warszawa 2001, s. 7-36, 83-133, 147-187.

A. Jonkisz, *Zagadnienia semiotyki logicznej i ogólnej metodologii nauk*. Wydawnictwo Naukowe UIK, Kraków 2023, s. 65-126, 165-209.

U. Żegleń, *Wprowadzenie do semiotyki teoretycznej i semiotyki kultury*. Wydawnictwo Uniwersytetu Mikołaja Kopernika, Toruń 2000.

Zagadnienie 9: Dzielenie, definiowanie, stawianie pytań i formułowanie odpowiedzi – rodzaje podziałów, definicji, pytań i odpowiedzi oraz stawiane im wymagania metodologiczne

Literatura:

J. Bremer, *Wprowadzenie do logiki*. Wydawnictwo WAM, Kraków 2004, s. 61-70.

Z. Hajduk, *Ogólna metodologia nauk*. Redakcja Wydawnictw KUL, Lublin 2000, s. 36-38, 44-47, 55-61.

J. Jadacki, *Spór o granice języka. Elementy semiotyki logicznej i metodologii*. Wydawnictwo Naukowe Semper, Warszawa 2001, s. 189-235, 237-235.

A. Jonkisz, *Zagadnienia semiotyki logicznej i ogólnej metodologii nauk*. Wydawnictwo Naukowe UIK, Kraków 2023, rozdziały VI i VII.

A. Jonkisz, *Pytania i odpowiedzi. Ujęcie teoriomnogościowe*. Wydawnictwo Naukowe Akademii Ignatianum w Krakowie, Kraków 2020, rozdziały I i VII.

Zagadnienie 10: Uzasadnianie odpowiedzi na drodze doświadczenia, rozumowania, dyskusji – rodzaje i wymagania metodologiczne

Literatura:

J. Bremer, *Wprowadzenie do logiki*. Wydawnictwo WAM, Kraków 2004, s. 168-171, 189-206.

Z. Hajduk, *Ogólna metodologia nauk*. Redakcja Wydawnictw KUL, Lublin 2000, s. 69-95, 134-157.

J. Jadacki, *Spór o granice języka. Elementy semiotyki logicznej i metodologii*. Wydawnictwo Naukowe Semper, Warszawa 2001, s. 255-297.

A. Jonkisz, *Zagadnienia semiotyki logicznej i ogólnej metodologii nauk*. Wydawnictwo Naukowe UIK, Kraków 2023, rozdział IX.

Zagadnienie 11: Problem realizmu i idealizmu w epistemologii i filozofii nauki.

Literatura:

J. Woleński, *Realizm i antyrealizm*, [w:] tenże, *Epistemologia*, Warszawa 2005, s.464-491.

S. Judycki, *Realizm i idealizm: struktura problemu*, „Analiza i Egzystencja” 9 (2009), s. 7-34.

S. Judycki, *Twardy problem realizmu metafizycznego i współczesny antyrealizm*, „Roczniki Filozoficzne” 57 (2009), nr 1, s. 49-74.

Zagadnienie 12: Współczesne koncepcje rozwoju i postępu naukowego.

Literatura:

A. Chalmers, *Czym jest to, co zwiemy nauką?*, Wrocław 1993.

A. Jonkisz, *Pojęcie postępu według niektórych współczesnych filozofów (K. R. Poppera, T. S. Kuhna, I. Lakatosa, L. Laudana, J. D. Sneed)*, „Ruch Filozoficzny”, T. 44, nr 3-4 (1987), s. 286-292.

S. Kamiński, *O rozwoju teorii empirycznej*, [w:] tenże, *Metoda i język*, Lublin 1994, s. 373-384.

Z. Hajduk, *Metodologia nauk przyrodniczych*, Lublin 2002.

IV. Filozofia przyrody nieożywionej i ożywionej

Zagadnienie 13: Filozoficzne i przyrodnicze ujęcia czasu i przestrzeni.

Literatura:

- G. Bugajak, J. Kukowski, A. Latawiec, A. Lemańska, D. Ługowska, A. Świeżyński, *Tajemnice natury. Zarys filozofii przyrody*, Wyd. UKSW, Warszawa 2009.
- M. Heller, M. Lubański, S. Ślaga, *Zagadnienia filozoficzne nauki współczesnej. Wstęp do filozofii przyrody*, Warszawa 1992 (1997).
- M. Heller, T. Pabjan, *Elementy filozofii przyrody*, Copernicus Center Press, Kraków 2014.
- Encyklopedia filozofii przyrody*, red. Z.E. Roskał, Wydawnictwo KUL, Lublin 2016.

Zagadnienie 14: Przyczynowość (szczególnie determinizm i indeterminizm) w filozofii i naukach przyrodniczych.

Literatura:

- J. Such, *Prawo naukowe (i prawidłowość)*, w: *Filozofia a nauka. Zarys encyklopedyczny*, red. Z. Cackowski, M. Iżewska, Ossolineum, Wrocław 1987, s. 519-531.
- Prawa przyrody*, red. M. Heller, J. Mączka, P. Polak, M. Szczerbińska-Polak, Biblos, Kraków-Tarnów 2008.
- G. Bugajak, J. Kukowski, A. Latawiec, A. Lemańska, D. Ługowska, A. Świeżyński, *Tajemnice natury. Zarys filozofii przyrody*, Wyd. UKSW, Warszawa 2009.
- Encyklopedia filozofii przyrody*, red. Z.E. Roskał, Wydawnictwo KUL, Lublin 2016.

Zagadnienie 15: Ewolucja, teoria ewolucji, ewolucjonizm. Problematyka filozoficzna.

Literatura:

- G. Bugajak, J. Kukowski, A. Latawiec, A. Lemańska, D. Ługowska, A. Świeżyński, *Tajemnice natury. Zarys filozofii przyrody*, Wyd. UKSW, Warszawa 2009.
- M. Heller, M. Lubański, S. Ślaga, *Zagadnienia filozoficzne nauki współczesnej. Wstęp do filozofii przyrody*, Warszawa 1992 (1997).
- Filozofia przyrody. Dydaktyka filozofii*, red. S. Janeczek, A. Starościc, D. Dąbek, J. Herda, Wydawnictwo KUL, Lublin 2013, s. 71-85.
- Encyklopedia filozofii przyrody*, red. Z.E. Roskał, Wydawnictwo KUL, Lublin 2016.

V. Filozofia człowieka

Zagadnienie 16: Wyjątkowość człowieka w świecie (geneza człowieka; podobieństwa i różnice człowieka względem świata biologicznego, ludzka świadomość i cielesność).

Literatura:

- R. Darowski, *Filozofia człowieka: Zarys problematyki – Antologia tekstów*, Kraków 2008.
- R. Ingarden, *Książeczka o człowieku*, Kraków 2009.
- G. Haeffner, *Wprowadzenie do antropologii filozoficznej*, cz. B, Kraków 2006;
- Wokół genezy człowieka. Studia i rozprawy*, red. P. S. Mazur, Kraków 2013.
- R. Spaemann, *Osoby. O różnicy między czymś a kimś*, tłum. J. Merecki SDS, Warszawa 2001.

Zagadnienie 17: Struktura bytowa człowieka (jedność pierwiastka duchowego i materialnego a inne stanowiska; niematerialność i nieśmiertelność duszy ludzkiej).

Literatura:

- M. A. Krapiec, *Ja-człowiek*, Lublin 2005.

P. Mazur, *Zarys podstaw filozofii człowieka*, Kraków 2016.

Zagadnienie 18: Ludzka wolność i świat wartości (natura ludzkiej wolności i jej rodzaje; dobro a dziedziny wartości; rola wartości w urzeczywistnieniu potencjalności człowieka).

Literatura:

Dynamizm - dynamizm ludzki - dynamizm osoby. Studia i rozprawy, red. P. S. Mazur, Kraków 2014.

R. Darowski, *Filozofia człowieka: Zarys problematyki – Antologia tekstów*, Kraków 2008.

J. Tischner, *Spór o istnienie człowieka*, rozdz. „Wolność jako sposób istnienia Dobra”, Kraków, 2001.

R. Spaemann, *Osoby. O różnicy między czymś a kimś*, tłum. J. Merecki SDS, Warszawa 2001.

M. Scheler, *Resentiment w strukturze systemów moralnych*, tłum. B. Baran, Warszawa 2023

Zagadnienie 19: Osoba ludzka (substancja, natura, osoba, osobowość; właściwości osoby ludzkiej, godność osoby oraz wynikające z niej prawa i obowiązki).

Literatura:

P. Mazur, *Zarys podstaw filozofii człowieka*, Kraków 2016.

S. Kowalczyk, *Zarys filozofii człowieka*, Sandomierz 2002.

C. Valverde, *Antropologia filozoficzna*, Poznań 1998.

R. Spaemann, *Osoby. O różnicy między czymś a kimś*, tłum. J. Merecki SDS, Warszawa 2001.

G. Marcel, *Tajemnica bytu*, tłum. M. Frankiewicz, ZNAK, Kraków 1995, s. 231-274 (wykłady 1-3).

VI. Etyka ogólna

Zagadnienie 20: Etyka jako dyscyplina normatywna, etyka normatywna a etyki opisowe, definicje moralności, etyka a religia.

Literatura:

T. Ślipko, *Zarys etyki ogólnej*, Kraków 2004

T. Styczeń, *Wprowadzenie do etyki*, Lublin 1995.

K. Saja, *Etyka normatywna. Między konsekwencjonalizmem a deontologią*, Kraków 2015.

Zagadnienie 21: Struktura działania, przedmiot, intencja, okoliczności, koncepcje podejmowania decyzji moralnych, uzasadnienie przekonań moralnych.

Literatura:

J. Bremer, *Neuroetyka. Czy podejmowanie decyzji zależy od mózgu?* w: *Interdyscyplinarność neuronauk*, Kraków 2016.

T. Ślipko, *Zarys etyki szczegółowej*, Kraków 2009. (rozdział dotyczący aktów ludzkich)

B. Chyrowicz, *Widok stąd. Dlaczego działamy tak, a nie inaczej?* Kraków 2021

J. Haidt, *Prawy umysł. Dlaczego dobrych ludzi dzieli religia i polityka?* 2014

Zagadnienie 22: Sumienie jako ostateczna podmiotowa norma postępowania moralnego

Literatura:

- J. Bremer, *Sumienie i nauki o sumieniu z perspektywy neuronauk*, Scientia et Fides. Online. 25 November 2014. Vol. 2, no. 2, pp. 185-212.
T. Ślipko, *Zarys etyki ogólnej*, Kraków 2004, s. 373-391.
R. Spaemann, *Podstawowe pojęcia moralne*, Lublin 2000, s. 63-84.

Zagadnienie 23: Prawo naturalne jako podstawa moralności.

Literatura:

- T. Ślipko, *Zarys etyki ogólnej*, Kraków 2004, s. 287-332.
J. Gorczyca, *Zarys etyki fundamentalnej*, Kraków 2014, s. 126-143.
J. Finnis, *Prawo naturalne i uprawnienia naturalne*. Warszawa 2001

Zagadnienie 24: Konflikty moralne współczesności.

Literatura:

- Słowniki Społeczne. Konflikty Moralne*, red P. Duchliński, Kraków 2023.
J. Hołówka, *Etyka w działaniu*, Warszawa 2001.

Zagadnienie 25: Metafizyka Innego – od transcendencji do Nieskończoności

Literatura:

- A. Jarnuszkiewicz, *Od systemu do etyki. Krytyka rozumu dialogicznego*, rozdz. 1 i 2, Kraków 2012.
E. Levinas, *Etyka i Nieskończony: wywiad P. Nemo z E. Levinasem*, Kraków 1982.
ZNAK 1/2004, artykuły: J. Tischner, *Inny* (s. 16-28); J. Filek, *Ambiwalencja obcości*, (s. 37-48).

VII. Filozofia społeczna

Zagadnienie 26: Podstawowym zadaniem władzy państwowej jest realizacja dobra wspólnego obywateli, natomiast obywatele mają obowiązek brania czynnego udziału w życiu politycznym i społecznym swego państwa.

Literatura:

- J. Höffner, *Chrześcijańska nauka społeczna*, Kraków 1991.
P. Śpiewak, *W stronę wspólnego dobra*, Warszawa 1998.
Cz. Strzeszewski, *Katolicka nauka społeczna*, Lublin 1994.

Zagadnienie 27: Źródłem różnorodnych form życia społecznego oraz odnoszących się do nich wartości i norm moralnych jest osobowa natura bytu ludzkiego.

Literatura:

- Jan Paweł II, *Centesimus annus* (wiele wydań).
Cz. Strzeszewski, *Katolicka nauka społeczna*, Lublin 1994.
Sobór Watykański II, *Gaudium et spes* (wiele wydań).

Zagadnienie 28: Koncepcja sprawiedliwości społecznej wypracowana przez katolicką naukę społeczną a koncepcja liberalna, komunitariańska, libertariańska i socjalistyczna.

Literatura:

- W. Kymlicka, *Współczesna filozofia polityczna*, Warszawa 2009.
St. Kowalczyk, *Idea sprawiedliwości społecznej a myśl chrześcijańska*, Lublin 1998.
R. Nozick, *Anarchia państwo utopia*, Warszawa 1999.
J. Rawls, *Teoria sprawiedliwości*, Warszawa 1994.
M. Walzer, *Sfery sprawiedliwości. Obrona pluralizmu i równości*, Warszawa 2007.

Zagadnienie 29: Rola mitu, symbolu, archetypu w odczytaniu mechanizmów społecznych.

Literatura:

- Platon, *Państwo*, ks. VII (metafora jaskini), tłum. W. Witwicki, Kęty 1999.
L. Kołakowski, *Obecność mitu*, Wrocław 1994.
A. Camus, *Mit Syzyfa i inne eseje*, s. 59-105 oraz 146-149, Warszawa 1999.
R. Girard, *Koziół ofiarny*, tłum. M. Goszczyńska, Łódź, 1982, s. 21-70.

VIII. Filozofia Boga i religii

Zagadnienie 30: Klasyczna problematyka Boga a kryzys współczesnego myślenia metafizycznego i próby poszukiwania nowej metafizyki.

Literatura:

- W. Stróżewski, *Bóg i świat w myśli św. Tomasza z Akwinu oraz Metafizyka jako projekt*, [w:] tenże, *Istnienie i sens*, Kraków 2005, s. 81-132; 358-380.
M. Szulakiewicz, *Poszukiwania metafizyczne* Toruń 2014; rozdz. III: "Bóg dzisiaj – metafizyka w praktyce", s. 125-178.
M. Szulakiewicz, *Dialog i metafizyka. W poszukiwaniu nowej filozofii pierwszej*, Toruń 2006, rozdz. V: "Metafizyka i chrześcijaństwo", s. 178-218.
E. Levinas, *Trudna wolność*, rozdz. „Religia dorosłych”, Gdynia 1991. s. 12-25.

Zagadnienie 31: Kwestia (nie)pojmovalności absolutnego Boga a interpretacja języka religijnego (dosłowność, symbol/metafora, analogia, teologia apofatyczna).

Literatura:

- L. Dupre, *Inny wymiar*, Kraków 1991, rozdz. V: "Symbolizm słów".
P. Sikora, *Logos niepojety*, Kraków 2010.
P. Tillich, *Istota języka religijnego* [w:] tenże, *Pytanie o Nieuwarunkowane*, Kraków 1994, s. 135-147.
S. Ziemiński SJ, *Teologia naturalna. Filozoficzna problematyka Boga*, Kraków 2008.

Zagadnienie 32: Religia a filozofia. Uwzględnij następujące zagadnienia: religijne źródła filozofii; refleksja jako integralny element zaangażowania religijnego; kwestia wyznaczenia granicy pomiędzy myśleniem religijnym a filozoficznym.

Literatura:

- L. Dupré, *Inny wymiar*, Kraków 1991, s. 93-119.
H. Dumery, *Problem Boga w filozofii religii*, Kraków 1994, s. 29-58.
P. Tillich, *Pytanie o Nieuwarunkowane*, Kraków 1994, s. 29-53.
J. Migasiński, *W stronę fenomenologii nie zjawiskowej*, Warszawa 2019, s. 159-170.

Zagadnienie 33: Doświadczenie religijne a religijna postawa wiary (z uwzględnieniem kwestii: bierne a czynne formy doświadczenia religijnego; wiara religijna jako całosobowe zaangażowanie a treść wiary; problem określenia ostatecznego przedmiotu wiary; problemy związane z uzasadnianiem wiary).

Literatura:

L. Dupré, *Inny wymiar*, Kraków 1991, s. 17-53.

A. MacIntyre, *Postawa religijna*, [w:] *Fragmenty filozofii analitycznej. Filozofia religii*, red.

B. Chwedeńczuk, Warszawa, s. 235-250.

Ch. Taylor, *Oblicza religii dzisiaj*, Kraków 2002, s. 7-27.

H. Dumery, *Problem Boga w filozofii religii*, Kraków 1994, s. 108-130.

J. Hick, *Wiara chrześcijańska w świetle koncepcji „doświadczenia-jako”*, „Znak” 1 (1994), s. 66-80.